

1457-ben Szilágyi Mihály és Erzsébet, Hunyadi' özvegye is megújíták, esküvéssel fogadván Berencs, Sztrecsen és Óvár' visszaadását Pongrácznak, fiainak vagy testvéreinek; innen magyarázhatni meg miért pártolta ő Mátyásnak a' királyi székbe ültetését.

V. ugyan azon országos tanácsnak a' csornai convent' részére 1451-ben költ kérdezkedő levele, melly ugyan azon réznyomathán közlött pecséttel volt lepecsételve, a' szerkesztő' gyűjteménye' papirospéldányából. VI és VII. számok alatt, olly két oklevelet közöl a' szerkesztő eredetiekből, mellyek Fejér György' okleveles könyvében számos hibával adatnak. 31.

137. Athenaeum miatti zajgások.

II.

Az új évvel új ellenségeskedések. Ismét ellenünk 's lapjaink ellen intézett czikkelyekkel igyekezének a' Rajzolatok figyelmet gerjeszteni 's előfizetőkre szert tenni. Mindenek előtt Munkácsy költ ki Bajza — mint színigazgató ellen, minden nemű ráfogásokkal, miknek bélyegzése végett csak néhányat emelünk ki. „Csodálatos — u. mond *) — hogy ezen szép reményekkel biztató intézet [a' pesti m. színház] épen olly férfiu' igazgatására bízott, mint B. úr, kinek egész literatori pályája mind ekkorig azt bizonyította, hogy kezei közt mindig elveszett a' gyermek“. 'S halljuk a' bizonyítást! Így járt — u. mond — az Aurora, így jártak a' Nemesis' súlyától méltán elnyomott Kritikai Lapok, 's nagyon félő, vagy inkább igen nagy hihetőséggel gyanítható, hogy azon B., ki egy ideig a' literatori dictatorságot bitorolta, ki a' külföldi játékszín megindította, de tönkrejuttatá... mesterségét a' belföldi játékszínen végzendő“. Ez állítás annál kevesebb szorult czáfolatra, mert az a' publicum, melly Bajza' munkálatait éveken által apolta részvételével, magától is kitalálta, hogy az Aurora' megszűntének oka nem egyéb, mint az Athenaeum' szépliteraturai részének osztatlan erővel kiállíthatása; hogy a' Kritikai Lapok a' hason tárgyu Figyelmező mellett, legalább egy időre, feleslegessékké lettek; 's gyaníthatta, hogy Külföldi Játékszínét kiadója csak

*) 7. sz.

azért nem folytatta, mert nem sokára utána az academia egészen hasonló gyűjteményt indíta meg. De Bajza' vállalatának — noha az almanachból soha sem költ kevesebb 900-nál, a' Lapokból 400-nál, de 1400 is — veszett nevét kelle költeni, hogy bizodalmatlanság' magvai hintessenek el. Ugyan ezért írják a' Rajzolatok hogy „a' publicum' idegenkedésének (?) nem a' színészek, hanem az igazgató oka“. Lehetett vala kérdeni: „Miért ez előtt magyar színház' tárgyában soha igazgatóról és igazgatásról szó sem volt, csak most? Tudják-e ez urak, és pedig pontosan és hitelesen, nem mendemonda után, az igazgató' munkakörét, befolyását, a' körülmények' szövevényét? tudták-e mi, mennyiben függ tőle? stb. De a' nemtelen fegyverekkel küzdő azon pár visszautasító szón kívül, melyek az Athenaeum' 9. számában álltanak, többet 's egyebet nem érdemlett. Következtek erre újabb felelelések *), 's majd Hazucha' vádja **), darabjaival állítólag történt visszaélésekről, ismét Munkácsy' észrevételei a' Bajza' repertoriuma ellen ***), hol többi közt megkívánja az igazgatástól (kitől? Bajzától-e vagy a' választmánytól?) „legyen elővigyázatu, legyen szemes.... Egy fa nem erdő, egy fecske nem csinál tavaszt. Nem lett volna-e hát okosabb ezen dalnokné (Schodelné) helyett, kinek mostani körülményink közt mind éneke, mind játéka olly annyira elűt a' többi tagokéitól, azon nevezetes áron, 15000 forinton ****), mellyen a' színház' részére nyeretett, tán más 3 vagy 4 tagot nyerni e' színházhoz“ stb. Nem tudjuk, most is így szólának-e a' Rajzolatok, csak azt látjuk, hogy Munkácsy mindent összekereése, mivel Bajza' igazgatása' szakát gáncsolhassa, ha az fényére, ha az erkölcsi hasznára vala is az intézetnek. Rajta semmit sem javalni, rosszalni mindent: volt a' maxima. Frankenburg, kit olvasóink előbbi számunkból fognak ismerni, egy elbeszélése' bírálatáért *****) vett magának szabadságot *****) Schedelt nem csak mint író, hanem mint academiai titoknokot, nyilv. tanítót és mint embert gúny és vádakkal illetni, mikről szót tenni, nem itt

*) 10. sz. — **) 12. sz. — ***) 15. sz.

*****) Mellesleg legyen mondva, hogy nem 15,000, hanem körül belül 17,000 ft.

*****) Figy. 1838. 43, 41. szelet. — *****) Rajz. 1838. I. 8. sz.

van helyén. Egy más, állítólag az „alsó vidékekről“ *) küldött cikkely az Utolsó Bátorri' bírálata ellen intéztetett **). Ennek három hasábu bevezetése részrehajlással vádolja a' Figyelmező' íróit egyetemben: „minden rosszaltatik — úgy mond — mire B., S. és párt-híveik... a' tudákosság' bélyegét(?) nem nyomák; ellenben, minden jónak, alaposnak, 's majd nem tökéletesnek kürtöltetik, a' mitőlők, vagy párt-híveiktől származik“. A' vád nagy, 's bebizonyítás' erkölcsi kötelességével jár. Az olvasó tehát azt várta, hogy az alföldi, sorban felhossa a' Figyelmezőben eddig javalt és rosszalt munkákat, 's kimutassa, mikép jó munkák rosszaltattak, 's rosszak javaltattak, és pedig nem tévedésből, hanem egyenesen és szükségképp rossz szándékból. Azonban egy illy megmutatás helyett „állítás' igazlásaul sok közül, csak egy példát hoz fel“; 's mellyik az? Csató' vígjátéka, melly szerencsétlen elmeszülemény' szerencsétlen hatásának — úgy mond — tanúja volt, midőn az, m. évi aug. 27. Pesten adatott, 's mégis V. az Athenaeumban így bírálja: „Csató' vígjátéka igazán víg, élénk; sebes, könnyű, elmés dialogusa 's az élet' meglepő való képeivel ajánlkozó“. Feltehetni, hogy az alföldi „a' sok közül“ bizonyosan olly példát választta, mellyet ügyére leg-hatóbbnak hive; de szerencsénkre ellene mond neki az egész pesti színi közönség, melly Csató' vígjátékát mindig vígnak, élénknek, dialogusát sebesnek találta stb, 's azért a' darabot szereti, 's rajta mindig kaczag is. Által megy alföldink illy előzmény után az Utolsó Bátorri' „csodálatos bírálatára“, 's megmutatja, hogy Schedel „ebben sem volt competens bíró“; 's hol ez javolja a' munkát, ő azt kiáltja, hogy az arra nem szorúlt; hol ez gáncsolja, ő következetlenséget lel. Ha az al-

*) A' névtelen alföldi, kiben addig, míg magát meg nem nevezi, a' fiatal írói nemzedék' egy vagy talán több pesti tagját is legyen szabad lappangani hinnünk — így ír: „az olvasó publicum, mellyre ők (Schedel, Bajza és társaik) olly elbizottan szoktak feleleteikben (?) hivatkozni, nincsen az ő részökön, legalább itt nálunk alsó vidékekben literatúrai pártoskodásukat épen nem szenvedheti“. Veszett név' költése! Használóval éltek a' Jelenkor ellen a' Rajzolatok, vagy élt „Bocsáracz Károly, a' temesvársági közvélemény e' részbeni tolmácsa“. (ki ez? 's ki bizta meg?) — **) Rajz. 15. 16. sz.

földi általános vádai, elforgatásai *) hangja, 's dologhoz nem tartozó kitérései által (péld. a' titoknokság, a' 15 év előtt megjelent Schilleri fordítás, a' Kisfaludy Károly' elveszett drámái' emlegetésével) egyebet bizonyított volna, mint hogy minden áron és módon schedel' művizsgálói hitele' csökkentésén dolgozik: Schedel talán méltónak tartotta volna, a' követelt következtetlenségeket felvilágosítani; a' poetai igazságtétel' kérdéséről, úgy poetai műben a' historiai elemeknek művészi czélok alá rendeléséről még egyszer 's bővebben szólni; méltónak, figyelmeztetni az észrevételek' íróját, hogy Schedel' e' részbeni állítása nem új 's nem csodálatos, hanem régi, és köz divatu az aestheticusoknál; hogy románnak soha sem czélja a' történettanítást, ha a' szép nem'

*) Péld. 127. l. azt kérdezi: hát sziklák on is lehet úszni? holott az érdeklött helyen az áll, hogy a' szerző szerencsésen úszik azon sziklák on keresztül. Vagy alább: „a' recensens is azt kiáltja nagy irgalmatlanul, hogy kezdő literatúránkban „vessző“ kell, „miért kimélet?“ 's most egyszerre ő, a' szerző (Jósika') egyéb érdemei miatt, kiméletet hirdet. És miért? mert érdekök kívánja a' szerző' barátságát. De mióta kezd divatozni a' tudományok' országában egyéb érdemek' tekintetbe vétele, a' tudomány' alaposságán kívül? A' rec. felebb említett, kiméletet hirdető sorait tudományos következtetlensége' újabb jelének tekinthetni“. Lássuk e' „kiméletet hirdető sorokat“! Schedel, miután Utolsó Bátorit minden oldalról vizsgálta, 's egészben kedvezőleg szolt volna, a' nyelvre tér, 's itt ekképen ír: „Nem csak ohajtjuk, de reményljük is, hogy jeles regényköltőnk, noha egyéb érdemeivel kiméletre tudá eddigi bírálóit e' részben birni, meg fogja a' jövődőknek talán annál keserűbb szemrehányásait előzni“. (387. sz.). Minden olvasó, ki érteni tud és akar, megértette, hogy a' nyelvvel átellenben az egyéb érdemek: a' feltalálás, elrendelés, character-, erkölcs-, korfestés, 's minden, miről elébb folyt a' beszéd; hogy az E' RÉSZBEN kifejezés épen az e' cikkben szóban forgó nyelvre vitetik; végre ki a' literatúrában történőket tudja, az „eddigi bírálók“ alatt Szamosyt, Szalayt, Tornayt, talán a' Rajzolatok- 's Regélőbeli bírálókat is értette, kik t. i. eddig, azaz a' Schedel' recensiója megjelenéseig, irtak Jósika' egy vagy más munkájáról, 's rec. véleménye szerint a' mű' belsőjének nagy érdeme miatti kiméletből mellőzték a' köntös' apró foltjait ugyan, de mik azért mégis foltok. 'S íme e' lett dolgozt, ez ada-

számára is, pótlani; említeni hogy bármely jeles írók' hibás példái a' theoriát nem dönt-
hetik fel; figyelmeztetni, hogy Bátorí' cata-
strophájára nézve a' rec. épen azt kívánta
mit az alföldi; magyarázni, mikép, igen is
vannak szabályok, miket a' genie sem sért-
het boszumatlanul, 's hogy Wieland' felhozott
sorai:

Bleib du dem Wahrengetreu, und der ungeschminkten

Natur;

So kannst du, auf meine Gefahr, die anderen Regeln
Verletzen.

csak a' scholasticismust sujtják, végre Her-
der' állítását, mi szerint „a' criticának szo-
rosabb kötelessége a' mű' hibáit, mint szép-
ségeit felfedezni“; azon értelemben, melly-
ben az alföldi szeretné venni, Herder' saját
praxisával czáfolni meg; a' nyelvét illető
gáncsokra legfelebb kinek kinek szépségi ér-

tőt: mi szerint mások kimélték a' jeles író-
t, az alföldi oda csavarja, hogy S. hirdet ki-
méletet, 's így — ha a' közönség' ámitásá-
val is — Schedelre „tudományos következet-
lenség' újabb jelét“ akar kenni.

De lássuk a' második rá kenést. Az
alföldi, á l n o k u l illy állítást tulajdonít Sche-
delnek: „kezdő literaturánkban vessző kell,
miért kimélet?“ Schedel ezt illy általános-
ságban soha sem mondta, nem mondhatta:
hanem ezt, és pedig még 1828-ban, a' lite-
raturának egy más szakában, midőn egy aesthe-
ticai 's nyelvi tekintetben még akkor vesze-
delmes nagy szám állott szemben az új isko-
lával, mit soha sem kell feledni.
„Míg mi izlés nélkül költünk, hagymázban
fordítunk, míg a' tudatlanság, félszegség ta-
nítói méltóságot usurpál, várhatunk-e szebb
jövendőt? Miért kimélet, sőt buzdi-
tás AZ ILLYENNEK? Hogy soha jobb
útra ne térjen, hogy a' rosszat szaporítsa,
melly a' legbuzgóbb hazafit is elijeszse a'
honi literaturától? Én azt hiszem, hogy a'
vessző, ha fáj is, azt, kinek talentum juta,
gyógyítani fogja; a' többi némuljon el, 's
igyekezzék inkább jó olvasó lenni, mint ros-
zó“. Mikép lehessen e' kiméletlenséggel,
melly izléstelen költők, hagymázos fordítók
(az alföldi a' múlt tized' fordítóit tán nem is-
meri) tudatlan követelők ellen javasoltatott,
Schedelt ellenmondásba keverni maga magá-
val ott, hol egy talentumban gazdag, a' leg-
szebb tudományban, az élet' tudományában
még gazdagabb avatottjáról a' másáknak van
szó, millyen Jósika, nehéz lenne megmu-
tatni. De illy megmutatásokkal nem vesződ-
nek, kiknek igyekezete csak oda megyen:
hamisított v. összefüggésökből kikapott 's így
értelmökben is elváltozott helyekkel az olva-
sót áztatni, 's a' leglelkismeretesb munkála-
tokat gyanusítani.

zékéhez appellálni: azt mindazáltal állítván, hogy ha minden követelt hibája rec.nek hiba is, ezzel még nincs megmutatva, hogy a' gráncsolt író' hibái is nem hibák, sem hogy azokat rec.nek el kellett volna hallgatnia stb, stb. De olly íróval, kinek czélja bármely úton valakinek hitele ellen dolgozni, tudományos tárgyak felett vitatkozni, czéltalan dolog. És csak azt jegyezzük meg mellékesen, hogy ugyan ezen alföldi' e' soraiban: „álljanak bár, műveltségök és sok oldalu tudományok (?) miatt, tiszteltetésben, mint Bajza vagy Vörösmarty: a' literaturai világban közönségesen ismert részrehajlásokat levonván“, a' fogás ez: *Elmondani mindenhol, 's minél gyakrabban, 's hol egy, hol más vidékéről a' hazának, majd illy, majd amolly aláírással: hogy B. és S. és V.-ről, illyen 's illyen a' közvélemény, 's majd elhíszik.* Ennek figyelembe vétele kulcsul szolgálhat *ama' veszett név' költésének*, mik a' Rajzolatok és Hírnök' hasábjain napi renden vannak.

Egészen illy szellemű volt Kunoss' úgy nevezett „Rövid czáfolata“ is a' Polgári magánjog' bírálata ellen *). Ki a' bírálatra visszaemlékezik, tudni fogja, melly csendes, illedelmes és kimélő hangon adta elő rec. okokkal ellátott számos észrevételeit. Kunoss azt „alaptalan és gonosz czélzatúnak“ nevezi; a' bírálót ravasznak, hogy magát meg nem nevezte, hazugnak stb; 's egy adat' megczáfolásával „a' Figyelmezőben megjeleni szokott bírálatok' ismert egyoldalúságát 's pártoskodásból eredő szellemét“ akarja tanúsítani, feledvén, hogy: quod multum probat, nil probat.

Majd a' 19-d. szám közlött észrevételeket Raedlinger' vallási egyenetlenségeket bujtogató 's tápláló munkájának Figyelmezőbeli ismertetésére **). A' megtámadó e' criticát „nemtelennek“ nevezi, 's ez alatt „a' magahatáriból kivágó, tulságos, egy oldalu, haraggal, párttal, rágalommal teltet ért, melly pusztító tűzként emészt meg minden szentet, sáskaként pusztítja az igazság' mezejét, 's a' rossz következtetések' számlálhatlan mennyiségét vonja maga után“. Bátran hivatkozunk a' megtámadt recensióra, 's nyúgton bízunk magunkat az elfogulatlan olvasó' ítéletére: védel-

*) Figy. 838. 3. 4. sz. — **) 1. Figy. 838. 131—4 szelet.

mezni azt, nem találjuk szükségesnek. De miképen bizonyítja a' felszólaló állítását? Ráfogja, hogy midőn ismertető a' „tekinthet-e ez visszatérést“ korholja, Krisztus' tekintetét érti: mit azonban felesleges, értelmes olvasó' számára, ki az infallibilitás' kérdéséről valaha hallott, magyarázgatni — 's azért a' megtámadott rec., ki értelmes olvasóknak írt, hallgatott is. De kijutott, mint rend szerint, a' Figyelmező' intézetének is a' magáé: ennek zászlója alá szegődtek, u. mond — „a' ferde cél't elérni törekvők; üzik mesterségöket már rége bűntetlenül) pedig alig maradt nem egészen kedvező bírálat válasznélkül, és tudjuk: a' critica által magát megsértettnek gondoló magyar író mikép szokott válaszolni); — alig van munka, folytatja, mellynék szerzőjét mérges fulánkjokkal ne szúrnák“. Mikép mutatná meg ezt a' jó úr, kivált a' mi olvasóink előtt, és ha arithmetikai bizonyítás kívántatnék? Mint magyarázná ugyan ő a' ferde cél't ha megkérdéztetnék? Philosophiában vagy erkölcstanban, nyelv' vagy izlés' dolgában van-e lapunknak ferde cél'ja? 'S ha többször, 's minden alkalommal kinyilatkoztatá a' Figyelmező, mennyire koron kivülinek, de károsnak is tartja némelly felekezeti' bujtogató irányát: ki fogja tagadhatni, hogy mindig melegen fogta fel a' tiszta vallásosság' ügyét, 's ennek érdekében írt munkákat ajánlólag vezete olvasói elébe? 'S azért ellenzünk, ha elérte is célját, t. i. lapjainkat az egyház' azon férfiai előtt hitelétől megfosztani, kik azokat nem ismerik: a' mi olvasóink előtt hiában erőlködött azoknak tiszta szellemét behomályosítani.

Ugyan ezen félévben történt, hogy Kazinczy Gábornak az Athenaeum' 14. 15. sz. megjelent, Seidl utáni novellája alatt a' kútfő elmaradván, az pótlólag márt. 1., a' 17-d. számban neveztetett meg. Munkácsy ugyan az napi Rajzolataiban literaturai orzást kiálta: Kazinczyt rabló'nak nevezi, orzó'nak; rabló'knak a' Kisfaludy Károly' munkái' kiadóit, or'ga'z'dá'knak az Athenaeum' szerkesztőit; 's még elébb *) józan gondolkodásuaknak csak azokat, kik annak, hogy Schedel az academia' java és tekintete mellett dicséretes törekvéssel volt mindenkoron „oklevélszerűleg két esetben bebizo-

*) 10. sz.

nyitott ellenkezőjét hiszik“ stb. Hogy ezekre 's ilyenekre közönség előtt feleletünk nem volt, természetes, 's nem is lesz soha. — 'S illy iránynyal, 's humora' zagyvalékába mártott koholmányokkal mulattatá e' részrehajlatlan lap olvasóit az első félelvben *), 's illyekkel igyekszik még most is **) megnyerni az olvasó közönség' figyelmét. Lássák!

A' Hasznos Mulatságok is kaptak Kunoss' felebbi, rövid czáfolatán ***); 's itt jelent meg Farkas Lajos' theophaniai vádja, mellyre Schedel a' Figy. 255. szeletén nyilatkozott, de hallgatván, mint illet, a' köpökről, mikkel Farkas küzdött. Csak egy értekezését kell még említenünk a' H. Mulatságoknak: „a' rendszerességről“ szólót (44. sz.) mint a' melly az encyclopaediai folyóiratok' ügyében néhány való szót mond; de nevezetes részrehajlása, minthogy a' czikk név és jegy nélkül adatott, a' szerkesztőséget terheli. „Honunkban — u. mond — tudomány' folyóirata nincs, itt minden folyóirat szebb vagy rutabb, bővebb vagy szegényebb, vonzóbb vagy unalmasabb quodlibet, igazi olla potrida, mellybe minden összevissza bele hányatik, a' megemésztés a' jó olvasó' még jobb gyomrára bízván. Ez folyóirataink' encyclopaediai szelleme. Kivételt, nevénél fogva, a' „Természettől vártunk“. 'S a' Tudománytár, a' Tud. Gyűjtemény nem tudomány' folyóiratai? vagy ha értekező csak egy tudományt akar érteni, 's az elmúlt, szorosan egy tudományt tárgyazó (egyházi, gazdasági, orvosi, aesthetikai) folyóiratokat nem tartá említésre méltóknak, nem egy tudomány' folyóiratai-e a' kettős Ismertető, az Egyházi Tár, a' predikátori Tár, a' Szion, Szalay' Themise? 'S a' mi fő figyelmet érdemel, 's a' czikkely' írója' céljait fölfedezi: Kunossnak, még aprilisban megeredt 's az óta folyton folyó Természetét nevénél fogva kellett-e megítélni, nem inkább programmájánál, 's még igazabban három hónapi folyása után, tartalmánál fogva? 'S valóban e' sorokat: „a' „Természet“.. talán azon dicsőséget arathatja, hogy az ő firmája alatt jelen meg az első (vagy legalább az első' egyike) szigorúan egy tudomány' nemét tárgyazó új-

*) 29, 30, 32, 33, 51, sz.

) 3, 4, 5, 6, 8, 9. sz. — *) 9. sz.

ság " csak a' legszembetűnőbb részrehajlással lehet írni, ha csak gúny nem akart lenni az egész, 's az olla potrida — a' Kunoss' Természete!

A' Tud. Gyűjtemény *) grammaticára taníta bennünket. Köszönet a' szándékért; jó pap holtig tanul! De nem lehet nem mosolyganunk, midőn ott, hol az Athenaeumot leczkézi, a' Társalkodó' helyesírását az academiáénak mondja: holott épen a' Társalkodó az, ki mai, már sokban kiegyenült helyesírásunk' két fő pontjára nézve (a' kihagyásjelek' 's a' kettős betűk', elválasztáskori helyreállítása' kérdéseit értjük) az academia' szabályait elhagyja: midőn az Athenaeum alig egy pár specialitást kivéven, egészen ahhoz ragaszkodik. —

— Három új lap eredett ez idén körülünk **): esztendő' elején a' Századunk és Szion, 's Kunossnak aprilisban megindult Természete; mind a' három oppositóban ellenünk: az első közjogi, a' második vallásügyi, a' harmadik személyes tekintetben.

A' Századunk' kedvencz tárgya volt a' színház-igazgató. Itt másodszor is feltálatott az adandó drámák' jutalmazása' módjának megtámadása Munkácsytól ***), itt fessegette azt egy névtelen is ****), némelly gyakorlati oldalaira nézve a' dolognak helyesen, de, Munkácsyként, olly' suppositummal, mint ha azon választmány, melly a' munkák' vizsgálatával meg fog bízni, szintűgy mint a' jutalmat határozó (azaz az igazgató-) küldöttségről szükségkép csak rosszat, a' fáradott író' alávaló megcsalását, annak maga az intézet' világos érdeke ellen anyagi károsítása's erkölcsi elcsüggesztése' szándékát nem csak lehetne — de egyenesen kellene vární. 'S itt zajgott Hazucha is *****) darabjai' lassu vizsgálata ellen, factumokra hivatkozván, mik akkor lesznek factumok, midőn a' közönség ismerni fogja Hazuchát, hitelességét, és négy szem közt történetekre nézve neki magának tulajdonítand hiteleseséget egy más, talán többektől ismerte, szint egyesnek hitelessége felett. 'S a'

*) az 1837. decemberre szóló kötetben ugyan, de melly szinte csak ez idén jelent meg.

**) Ide nem számítván a' brassai lapokat, az Orvosi Tár' folytatását, 's az egri műtani újságot, mellyből még nem láttunk számot.

***) A' Rajz. 2. 10. sz. ből, a' Száz. 11. sz. —

****) Száz. 16. sz. — *****) Sz. 18. 32. sz.

Századunkban állottak a' leghevesebb anticriticák is. Annak 14-d. száma közölte Kunoss' bővebb czáfolatát a' fenn említett „Polgári magánjog“ ügyében. Az így kezdődik: „Napjainkban, midőn olly nagy a' panasz, hogy részletes, oktató és fenekedéstől ment bírálatok nincsenek: legkevesbbé sem volt előttem feltűnő amaz egyoldalú 's melléknézetekből származott ócsárlás, melly a' Figy... ben megjelent“. Mi nem kérdeztük, vajjon nem egyedül azon íróké-e ama panasz, kik munkájok' helyben nem hagyó bírálataikban épen e' meggyőző részletességet fájlatják 's az argumentok' erejében lelék a' fenekedést? Nem kérdeztük: miért sürgeti annyira a' recensent neve' fölfedezésére, 's mi köze a' névnek a' tett észrevételekhez? mi „fondorkodás“ van abban, ha rec. a' munka' nyelvét egészben igen jónak leli, de minden egyes kifejezéseiben meg nem nyughatik? Hanem közöltük rec.' válaszát *), ki minden neki osztott gúnyvirágokat mellőzve, férfias komolyság és nyugalommal egyedül a' dologhoz szólt. — Következett a' 18-d. számban az „Igaz hazafiúság' alapvonalai“ névtelen szerzőjének expectoratiója Figyelmezőbeli **) bírálója ellen. A' bírálat kedvező volt, 's csak néhány véleményére a' szerzőnek közli rec. saját nézetű észrevételeit. De ki érzékenyebb egy újoncz írónál? Minthogy nem mindenben ért vele egyet bírálója, felpattan, „menthetetlenül rossz szándékúnak állítja“; ne csodálja az olvasó — u. mond — hogy könyve a' Figyelmező' haragját el nem kerülhette, pártfogását 's koszorúját megnyerni szerencsés nem vala“; de „erre szerzőnek sem vágya, sem ügyekezete nem volt, de nem is lehet“ stb. A' szerkesztőség pedig és rec. ohajtanák, bár sok, illy fontos tárgyú könyvünk akadna, mellyről csak annyi jót is közölhetnének, mint erről; 's ígérk hogy, mihelyt szerző' második munkája megjelenedik, azt hasonló tiszta szándékkal 's jó akarrattal fogják az olvasó' figyelmébe ajánlani: de a' miben és mennyiben vele egyet nem értenének, tartózkodás nélkül kimondani, nem gondolván, mint veendi a' kissé heves fiatal szerző: mert recensio csak ritkán szól a' szerzőek, 's ritka szerző hisz recensiónak, melly nem eleitől végig nectár és méz: hanem szól az íróársaknak és közönségnek. Ez esetben

*) Figy. 13. sz. 208—215 szelet.

**) 838. 69—77. szelet.

csak egy — az eredeti jogok' kérdése — érdemlett volna választ, ha a' szerző' historiai védoka maga nem semmisítené meg magát; 's így csak a' szerkesztőség vesz itt alkalmat megjegyezni az istenes szerző 's minden hozzá rokon gondolkodásnak' számára: hogy az Athenaeum' legelső számában jelszavul álló két sora Berzsenyinek:

„Az ész az isten, melly minket vezet,

Az ő szavára minden meghajul“

egy tudományos folyóirat' homlokán nem jelent és nem jelenthet egyebet, mint hogy a' tudomány' mezején nem hit, nem auctoritás, nem berögzött vélemény vagy hagyományos nézetek, nem külső tekintetek 's külső czéloknak kell vezetőknek 's intézőknek lenni, hanem egyes egyedül az észnek, annyira hogy az ész itt az, mi a' nagy természetben az isten. Ha az Igaz hazafiuság' alapvonalai' szerzője, a' szionista 's mások a' tudományokban a' Mindenható' sugallásától várják az előmenetelt, lássák; mi azt hiszszük, hogy isten csak é sz t adott az embernek, 's az ettől elválhatlan szabad akaratot: az emberre bízván, gazdálkodnia talentumával, mint jónak fogja látni. De ezen urak nem eléglik a' gazdag adományt, nem a' tőkét, ők ezzel együtt a' kamatot is szép késsen várják a' nagy isten' kezéből. Lássák ők ezt is. — A' 20. számban egy igen érdekes könyváros (H. A. — vagy nem az volna? de mind egy) fogja fel a' magyarországi könyvárosok' ügyét Schedel' azon előadása ellen, melly az idei Figy.' 121—7. szeletein állott: ügyesen oda állítva a' czáfolni akart czikkely' velejét úgy, mint a' felelőnek kellett. Schedel azt viszonzfelelet nélkül hagyta, mert új mondani valója nem volt, 's ki a' két fél' írását olvasta, átláthatta, hogy kereskedő nem kereskedhetik ugyan, ha nincs portékája, de hogy a' legjobb portéka sem kél, ha, ki árulja, nincsen. A' Schedel felhozta factumokról ítéljen a' közönség. — Ugyan azon száma a' Századunknak reproducálja Farkas Lajos' már említett H. Mulatságokbeli vádját, egy kis savanyú mártással — 's felesleges említenünk, hogy Schedelnek arra adott 12 sornyi nyilatkozását *) a' Századunk nem reproducálta; ellenben melleleg rá fogja, mintha Orosznak „ironice szemére hányta“ volna német munkáját, mit az soha sem tett;

*) Figy. 838. 255 szelet.

's még azt is szóba hozza, hogy D. S. atyja, anyja, 's anyanyelve német volt: mire Schedel azt felelheté, hogy néhai Kőszegi Rájnis (Rheinisch) Józseffel egyetemben, dicsőségének tartaná még, ha atyja' magyartisztviselő, anyja' magyar nemes létére legszentebb kötelességének nem ismerte volna mindenha, mindent, mi tőle telik, az általa választott uton (a' nyelv' és literatúráén) tennie; de hallgatott, 's talán azért, hogy praedicátumos magyar nemes 's talán táblabíró Balásfalvi Orosz Józsefet, azon felül gr. Széchenyi' megtámadját, a' Hartleben-féle Századunk' 's Fillértár' kiadóját, ne pirítsa, ki azon négy sorát is, melyben 1837. júniusban a' Jelenkor' kiadóját hirdetése' kiadására kéré: németül írta, mert fordítója nem volt épen körülte, magyar apától 's anyától születve pedig, magyar nyelvtudásához — akkor legalább még — nem bízott eléggé. Oportet esse memorem! — Egy értelmes 's a' hazai dolgokban jártas férfiú értekezett még a' 44. számban a' literaturai felekezeteiről, 's midőn többekben vele kezét fognánk, bizonyossá teszszük egyszersmind, hogy a' bennünket 's leginkább Bajzat érdeklőkre nézve sokban módosítani fogja véleményeit, midőn a' múlt tizedi (1820—30) pesti literatori magányos viszonyokba: előzményeibe az 1830-ban és után történeteknek, akkori levelezések' fényre jötte által, közelebbről belé lehetend pillantania.

A' Szionnak mindenek előtt a' Berzsenyimottóval volt baja, majd az Újfalvi által közlött czikkelyével a' Figyelmezőnek a' Hermes-kölntárgyban *), 's egy sok tekintetben nevezetes jegyzésben Schedellel **); az új félév' kezdetén pedig, (mint olvasóink minap 475, 476 szel. látták) szemlét is kezd tartani — az egyházi? nem — a' political, világi-tudományos és szépliteraturai folyóiratok felett. Elég legyen olvasóinkat hozzá utalnunk. Nekünk csak egy szavunk van itt: Beati simplices!

Végre április' elején megindult Kunoss' Természet'e 's benne legott elkezdé a' kiadó' tudós társasága, név szerint az alapító maga 's majd Stancsics, az academia elleni félelmes oppositóját: itt ott bennünket is érdekelvén. Az elsőbbnek mindig általánosságokban maradó vádjaira Figyelmezőnk néhány felvilágosító szót közlött (284—90 sz.); az utóbbiei azt nem kívánták. Az efféle mindig maga magát czáfolja. 'S itt közöltettek Hazuchának Századunkbeli panaszai a' Halley' üstököséről egy szép kis bevezetéssel (9. sz.), itt amaz, a' színigazgató választmány által visszatüsitott koholmány Bajza' színbírálo-tagsága' tárgyában (26.), itt e' tárgy' sophisticai védelme (30. sz.), melyet Bajza az Athenaeum' 6. sz. taglalt; 's itt holmi ártatlan bökdösések között Hazucha' vas embere, melly tárgyról Vörösmarty a' Figyelmező' 472—4 szeletein adá magyarázatait.

Hátra van még, hogy Csató' Hírlapi szemlétjét characterizáljuk, melly egyenesen az Athenaeum és Figyelmező ellen létesült — noha az irány' elfedezésére a' többi lapok' tárgyai is fel-

*) Figy. 838. 320—6. sz. és Szion, 37, 39, 43, 45, 47. sz. — **) l. Szion, I. 37. sz. 148. l.

hordatnak, hol észrevételekkel, többnyire igen rövid-
dekkel, hol azok nélkül; 's bőven többnyire csak
ott, hol alkalom kínálkozik, a' mi lapjainkat köz-
vetve vagy közvetlenül süjtani. (Folytatjuk.)

Literaturai mozgalmak.

138. — Sajtó alatt: 1. Budán az egyetem'
műhelyében: Marót b á n, Vörösmarty' szomorú-
játéka, 5. felvon. több literaturát kedvelő ifjak'
költségén. 2. Debreczenben: A' háztartás
és mezzei gazdaság' tudománya, figyelmez-
ve hazánk' régibb 's újabb törvényeire, 's a' haj-
dankori hellen 's római gazdasági írók', valamint
az újabb érdekes munkák' előadásaira. Irta B a-
l á s h á z y J á n o s, m. acad. rendes tag.

Játékszini repertoriumunk folyton bővül. Kú-
thy Lajos bevégzé Ariadne című 5 felvoná-
sos szomorújátékát, 's az már tanultatik is; Szon-
tagh Gusztáv „A' beszálítás“ című vig-
játékát; Nagy Ignác, Rontó Pált,
Gaal a' Peleskei notáriust hozza szinpad-
ra. Beöthy Zsigmond fiatal írónknak két
szindarabja készült el: Csáb, szomoruját. 4.
felv. jambusokban; 's Ludas Matyi, énekes
bohózat 3 szakaszban, mellyhez Hulinyi muzsi-
kát készített, 's el van fogadva adatás végett.
Munkácsytól tegnapelőtt adatott egy új tüne-
ményes játék: Tündér Ilona czimmal; 's a'
Természet Hazucha' két darabjából (Haramia
csók; Iván) közlött már mutatványokat; Glo sz'
egy szomorújátékából a' Rajzolatok.

Fábián Gábor 'Tocqueville' nagy érdekű
munkáját fordítja (la Démocratie en Amerique),
mellyből az Athenaeum több rendbeli czikkelyeket
közlött 's fog még közölni (l. Figy. 837. I. 202—7).

Szalay László folytatja Themisét.

Nyilatkozás.

Wie der Schelm ist, so denkt er.

Német közmondás.

Tetszett a' Rajzolatok' kiadójának, a' Fi-
gyelmező' 475-d. szeletén álló, Kunoss' Ter-
mészete' szakadatlan folyamatjáról értesítő világos
szavaimnak olly értelmet tulajdonítani, milly csak
azoknak juthat eszökbe, kiknek gondolatja nem
tisztá helyeken szokott járni. Ha szükséges ma-
gyarázni a' helyet, kijelentem, hogy az nem tesz,
's nevelt ember' szájában nem tehet egyebet, mint:
a' Kunoss' Természete (és nem Munkácsy'
Rajzolatai, mellyek jul. elején egy kicsit megre-
kedtek) folyton (azaz: szakadatlanul) foly
(mert folyóírás). A' botrányoztatás' bűne azé,
ki a' legtisztább valót mocskokra forgatja el;
's lakoljon ő, mint már lakol, ezért is a' közvé-
lemény előtt; a' 'Természet' kiadója pedig a' tör-
vény előtt: ha a' Rajz. 9-d. számában rám kent
,erkölcsiséget alaptalanul gyanúsít-
ni, sőt mocskokkal illetni merészlett
rágalmazó“ czimet, mellyet addig is neki és
czimborájának adok vissza, nem fogja igazolni.

D. Schedel F.

A' 27. 30. számokhoz adott egyegy negyed ívvel, 's
e' féllel, a' jul' 17. meg nem jelenhetett szám, pótolva van.